

... »da se bije sa svetima, i da ih pobedi; i dana joj bi oblast nad svakijem koljenom i narodom i jezikom i plemenom. I pokloniše joj se svi koji žive na zemlji kojima imena nijesu napisana u životnoj knjizi jagnjeta; i učini sve, male i velike, bogate i siromašne, slobodnjake i robove, te im dade žig na desnoj ruci njihovoj ili na čelima njihovima. Da niko ne može ni kupiti ni prodati, osim ko ima žig, ili ime zvijeri, ili broj imena njezina. Ovdje je mudrost. Ko ima um neka izračuna broj zvijeri: jer je broj čovjekov i broj njezin 666« (XIII, 7—18).

Mi samo konstatujemo da se ovdje na taj način napominje bojkot kao jedno od sredstava koje se primjenjivalo protiv hrišćana od strane rimske svetske imperije, prema tome, jasno je da je to izum đavola — i prelazimo na pitanje, ko je taj rimski imperator koji je već jednom vladao, bio smrtno ranjen i iščezao, ali će se vratiti kao osmi po redu i odigrati ulogu antihrista.

Smatrajući Avgusta prvim po redu, drugi je bio Tiberije, treći Kaligula, četvrti Klaudije, peti Neron, šesti Galiba. »Pet je njih palo i jedan jest.« To jest, Neron je već ubijen, a Galiba postoji. Galiba je vladao od 9. juna 68. godine do 15. januara 69. godine. Ali posle njegovog stupanja na presto, pobunili su se legioni na Rajni pod vodstvom Vitelija, a u drugim provincijama vojnu pobunu pripremala su i druge vojskovođe. U samom Rimu bunu su podigli pretorijanci, ubili su Galibu i proglasili za imperatora Otona.

Po tome izlazi da je naše Otkrivenje bilo napisano za vreme vladavine Galibe. Verovatno, pri kraju njegove vladavine ili najkasnije za vreme tromesečnog vladanja (do 15. aprila 69.) Otona »sedmog«. Ali, ko je osmi, koji je postojao i koga nema? To nam otkriva broj 666.

U Semita-Haldejaca i Judejaca bila je u to vreme u razvoju magijska umetnost koja se zasnivala na dvojakom značenju slova. Približno 300 godina pre naše ere starojevrejska slova upotrebljavala su se u svojstvu brojeva: a = 1; b = 2; g = 3; d = 4 i tako dalje. Proroci koji su proricali uz pomoć kabale, izračunavali su iznos brojčanih značenja slova nekog imena i na taj način pokušavali proricati, na primer, sastavljajući reči ili skupine reči s brojčanim značenjem, izvodili su za predstavnike toga imena zaključke koji su se odnosili na njegovu budućnost. Jezikom brojeva izražavali su takođe tajne reči i tome slično. Ovu umetnost nazivali su grčkom reči gematriah, geometrija. Haldejci, koji su se bavili ovim po profesiji, nazvani po Tacitu mathematici, bili su za vreme Klaudija, a i posle, za vreme Vitelija, prognani iz Rima, verovatno zbog »brutalnih ispada«.

Naime, posredstvom matematike nastao je i naš broj 666. Iza njega se krije ime jednog od prve petorice rimskih imperatora. Ali je Irinej krajem II stoleća znao osim broja 666 i varijantu 616, koja se pojavila, u svakom slučaju, još u vreme kada je mnogima bila poznata zagonetka ovog broja. Ako se u traženju rešenja ovog priđe podjednako i jednom i drugom broju, samim tim biće i provereno.

Rešenje je dao Ferdinand Benar u Berlinu. To je ime — Neron. Broj je zasnovan na

Neron cesar, to jest, potvrđuje se tal mudom i palmirskim natpisima, starojevrejskim oblikom grčkih reči Neron Kaisar, imperator Neron — reči koje su u vidu natpisa bile na neronskoj moneti, kovanoj u istočnoj polovini zemlje. Naime: n(nun) = 50; r(reš) = 200; v(vav) kao 0 = 6; n(nun) = 50; k(kof) = 100; s(sameh) = 60; i r(reš) = 200; kao rezultat = 666. Ako uz

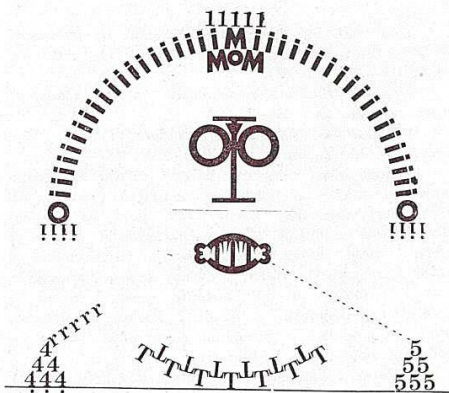
memo za osnovu latinski oblik Nero Caesar otpašće drugo nun — 50 i dobićemo 666 — 50 = 616, to jest, varijantu Irineja.

Hrišćanska književnost, a i ona koja se nalazila pod uticajem hrišćanstva prva dva stoleća, daje dovoljno dokaza o tome da je tajna broja 666 bila tada poznata mnogima. Irinej, doduše, ovu tajnu već nije znao, ali je on, kao i mnogi drugi ljudi, koji su živeli do kraja trećeg stoleća, znao da se pod apokaliptičkom zveri podrazumeva Neron koji se vratio. Zatim se gubi i taj trag i ispitivano delo izlaže se fantastičnim tumačenjima ortodoksnih proroka budućnosti; još u detinjstvu poznao sam starce koji su očekivali, posle starog I. A. Bengeloma, dolazak kraja sveta i Strašnog suda 1836. godine. Proročanstvo se ostvarilo i to baš te godine. Samo Strašni sud se dogodio ne nad grešnim svetom, već nad samim bogobojažljivim tumačima Otkrovenja. Jer upravo je te godine F. Benari dao ključ za rešavanje broja 666 i time učinio kraj svim proročanskim manipulacijama s brojevima ove nove gematriah.

Prevela sa ruskog
OLIVERA PETROVIĆ-ŠIJAČKI

E. R. KURCIJUS

KOMPOZICIJA NA TEMELJU BROJEVA

Srednjovekovni čitalac bio je daleko od toga da od nekog literarnog djela traži jedinstvenost predmeta i unutrašnju zaokruženost gradnje. On je gledao naročitu eleganciju u okolišnju (*egressio, excessus*). To je skretanje preporučivao već Marcijan Kapela (Dick 275,8), a volio se njime služiti Kasidor¹. Srednjovekovno shvaćanje umjetnosti ne nastoji, prema tome, zastranjivanja zastrti prijelazima, naprotiv: pjesnici često upozoravaju na to sa stanovitim zadovoljstvom².

Ipak, srednjovekovlje je imalo nadomjestak za modernu tehniku kompozicije u jednom sasvim drugom principu, koji ja nazivam kompozicijom brojeva. Zаметке te poјаве možemo naći već u antici. *Ilijadu* i *Odiseju* razdijelili su — možda tek aleksandrijski filozofi — svaku u 24 knjige, budući da je grčki alfabet imao isto toliko slova. Ali 24 je, slučajno, i nekako »lijepi« broj, kao i 12. Vergilije i Stacije podijeliše svoje epove u po 12 knjiga. Pod utjecajem Vergilija još je Wieland prvobitnih 14 knjiga svoga *Oberona* rasporedio kasnije u 12 knjiga (Fr. Sengle, *Wieland*, 1949, str. 362). Milton je naknadno proširio deset knjiga svoga djela *Paradise Lost* na dvanaest knjiga.

Estetski zadovoljavaju i brojevi 10 i 100 i njihovi umnošci. U *Appendix Virgiliana* ima *Culex* uvod od 10, *Ciris* uvod od 100 stihova. U spjevu *Ciris* nalazimo i simetriju brojeva: jedan govor i jedan protugovor obuhvaćaju svaki po 26 stihova, na što je prvi upozorio Buecheler. Prva od obiju elegija u čast Mecene ima 144—12 puta 12 stihova; prvih 12 otpada na uvod. Druga ekloga Kalpurnija Sikula ima 100 stihova, isto kao Klaudijanov opis Apona (Abano Terme kod Padove). Druge njegove pjesme imaju po 20 stihova.

Richard M. Meyer (*Die altgermanische Poesie nach ihren formelhaften Elementen beschreiben*, 1889, 73 i d.) stvorio je pojam »tipičnih« brojeva, koji su, prema kulturama, različiti: nizovi na temelju tri, pet i deset kod Indijaca; 7, 12, 40 u Starom zavjetu; 17 i 50 kod Iraca. Postoje, dakle, neki aritmetički sistemi kojima se daje prednost, a počivaju na arhajskim oblicima mišljenja³.

Antička je od Pitagore i njegove škole preuzela mistiku i simboliku brojeva. U *Somnium Scipionis* (*De re publica* VI 12) Ciceron naučava da su sedam i osam savršeni brojevi (*plenus numeris*). Antička se simbolika brojeva poklapa sa kršćanskom⁴. Kristove godine života dale su broju 33 mistički smisao. Biblijska je alegoreza otkrivala smisao »mističkih« brojeva biblije. Augustin je mnogo razmišljao o tome. Petar uhvati 153 ribe (*Joh.* 21, 11). Što je značio taj broj? Njega dobijamo zbrajamo li brojeve 1—17. Broj 17 = 10 (deset zapovijedi) + (Duh sveti). Te su 153 ribe, dakle, vjernici koji su se Zakonu pokoravali iz ljubavi, ne iz straha. Ali 153 se može shvatiti i kao 3 puta 50, uzme li se 3 kao multiplikator. A šta je 50? Odgovor: 40 + 10. 10 je *plenitudo sapientiae*, budući da broj 7 znači Stvaranje, a broj tri Trojstvo. Broj 4 je oznaka vremenitih stvari (godišnjih doba, vjetrova, dijelova svijeta). Broj 40 označuje, dakle vremenitu crkvu.

Svi brojevi koji se spominjahu u bibliji morali su imati neki tajanstveni smisao⁵. Osim toga, treba uzeti u obzir da dvije od sedam *artes liberales* — aritmetika i muzika — obrađivahu odnose brojeva i proporcija, i to kao nastavak na poznaantičku tradiciju, kakvu malazimo kod Marcijana Kapele, Boetija, Izidora. Hrabanus Maurus preporuča aritmetiku zbog toga što nas ona uči shvaćanju mističkih brojeva biblije. Jedna anonimna pjesma karolinškog razdoblja, *De arithmetica* (*Poetae* IV 249 i d.) daje ova tumačenja: jednina jest = Bvg, ali i = *seminarium*, budući da rada Dvojestvo (*dyas, prima procreatio*). To simbolizira suprotnost Dobra i Zla, ali i njezino nadvladavanje dvjema prirodama Kristovim. Trojki je pripisano Trojstvo, ali i trostruki zvuk muzike dimenzije Vremena, *modus ternarius* duše. Savršen je broj i četvrtica, koja zajedno s tri pređašnja broja daje desetku, uspinjući se u daljnjem napredovanju prema kombinacijama 40, 100, 1000, itd.⁶ Njog odgovaraju četiri godišnja doba, četiri lica Kerubima, četiri Evanđelja. Broj 5 simbolizira Svijet, sastavljen od muške trijade i ženske dyade, odražen u pet svjetskih zona, pet osjetila, pet vrsta živih bića (čovjek, četvonožci, ribe, gmazovci, ptice)⁷. I tako to ide dalje preko šestice, Augustin PL 34 301 (*sex officia naturalia*), sedmice (*pervirgo septenarius*) sa sedam ljudskih dobi⁸, osmice (*perfectus octonarius* = kub), devetice (s Muzama, sferama, andeoskim korovima) do desetice. Ti primjeri mogu pružiti predodžbu o sistemu znanja ranog srednjovekovlja: prije rođenja skolastike. Svjetovno školsko znanje i *doctrina sacra* nisu rastavljeni. Znanje se sastoji od predavanja i memoriranja gradiva. Još nema snage i poriva koji bi ga proželi. Simetrije i odgovarajući odnosi temeljnih brojeva obmanjuju prividnošću nekoga reda, koji se smatra svetim. Sve *artes* potječu, doduše, od boga, dakle su dobre. Ipak je iznad svih nauka o broju. Jer se na broju temelje djelo stvaranja, ritam vremena, kalendar i zvijezde.

Broj 33 posvetile su Kristove godine života. Augustinov spis *Contra manicheum*

METAMORFOZE PENTAGRAMA

ima 33 knjige, Kasidorovo djelo Institutio-nes ima 33 glave. *Pantheon* Gottfrida de Viterba ima 33 *particulae*. *Ps. Turpin* (Castetov tekst) ima 33 glave, a isto toliko, uz završnu molitvu, *Ackermann von Böhmen*. 33 odeljka ima Danteovo pismo Can Grandeu. Villon spominje Kristovo ime u strofi 3. i 33. svoga *Testamenta*. Nikola Kuzanski odredio je u svojoj oporuci da se 33 starca zbrinu u staračkom domu koji je on osno- vao. Trideset i tri strofe ima Endelehijeva ekloga o pomoru govoda, sastavljena godi- ne 386. i pjesma u slavu Verone, sastavlje- na oko 810; jedna satira na kler, koju je objavio H. Walther (*Hist. Vift.* 28, 529); jed- na pjesma Archipoete (Manitius broj 6).

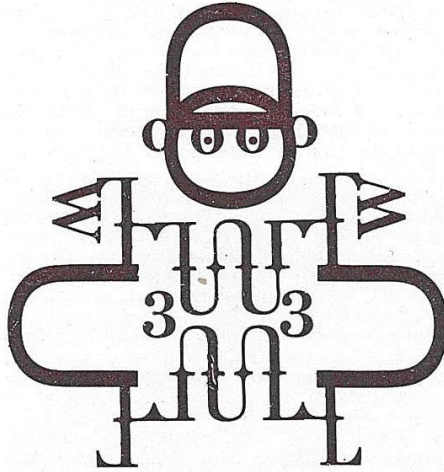
Drugi sakralni simbolički broj jest 22. Hrabanus Mauru podijelio je svoju kom- pilaciju *De rerum naturis* u 22 knjige; Po- vod za to bijaše Jeronimovo učenje (*Praefatio in libros Samuel et Malachim*) da Stari zavjet ima, prema 22 slova hebrejskoga al- fabeta, 22 knjige. Dvadeset i dvije knjige obuhvaća Augustinovo djelo *De civitate dei*.

S biblijskom se kompozicijom brojeva susrećemo kad neki autor razdiobu svoga djela na dvije knjige obrazlaže podsjeća- njem na dva novčića udovice ili kad Millo svoj životopis Amandov, zbog četiri evan- gelista, dijeli na četiri knjige (*Poetae*, III 599, 25). Tako Ermenrich von Ellwangen pi- še životopis jednog sveca u deset poglavlja, jer je taj svetac ispunjavao deset zapovijedi (MG *Scriptores* 15, 163, 4). Abbo de St. Ger- main dodaje dvjema knjigama svoga *Bella Parisiaca urbis* treću knjigu, sasvim dru- gačijeg sadržaja, jer je trobroj simbol Troj- stva. I šestica se mogla uvrstiti u biblijsko- teološke spekulacije. Originalna bijaše za- misao Heirica de Auxerrea da umjetnu kompoziciju svoje Germanusvite zasnuje na tom broju. Uvod u to djelo sačinjava met- rička molitva, sastavljena od 19 strofa po šest stihova. Zatim slijedi Allocitio ad lib- rumu 72 (= 6 puta 12) stiha. Samo dijelo razdijeljeno je u 6 knjiga. *Praefatio* VI knjiga počinje pohvalom šestice, a zatim govori o drugim teološkim simboličkim bro-jevima (*Poetae*, III, 499 i dalje). S tom se bogatom i raznovrsnom brojčanom kom- pozicijom može usporediti malo srednjove- kovnih djela...

Spomenuli smo nekoliko skrivenih puteva kojima su se vekovima prenosila pitagorejska mističnost broja, njeni simboli, amajli- je i sujevjerje. Mračnom nizu alhemičara, kabalista, pripadnika Ruža-Krsta¹ i mađio- ničara, treba dodati još one koji su preneli regulatorske nacрте arhitekata i majstora zidara, i njihove tajne koje nisu ništa dru- go nego geometrijske tajne pitagorejaca, one tajne koje su prouzrokovale isključenje iz crkve Hipokrata sa Hiosa i Hipasovo.

Iako su arhitekti bili diskretniji nego be- li ili crni mađioničari, ipak možemo uspo- staviti jedan trajan redosled od grčkih ud- ruženja građevinara, zatim rimskih (Colle- gia Opifikum), koji su opstali kroz tame varvarskih invazija do Karloviškog doba, vizantijskih udruženja, monaških radionica velikih karloviških opatija (Klini, Korve, Sen-Gal, Monkasen, itd), najzad gilde arhi- tekata i zidara srednjeg veka i njihova kul- minacija, Velika federacija zidara i kame- norezaca koja je zavisila od Velike Lože katedrale iz Strazburga.

Gilde građevinara, aktivnih zidara Sred- njeg veka, bile su, kao antičke Collegie, taj- na udruženja, koje su prenosile, od Učitelja do posvećenoga, tajne, kako stručne tako

ritualne. Ovo proizilazi iz nekih dokumenata ili pravila (ređe) koji slučajno nisu bili uniš- teni i koji su bili sakupljeni, posebno u En- gleskoj, u Britanskom muzeju ili u speku- lativnim slobodnozidarskim ložama (filozof- ske lože slobodnih zidara osnovane u Lon- donu 1717. godine koje većim delom pre- uzimaju ritual i simbole od operativnih lo- ža). Dokumenti »Bauhte« (Federacija loža Građevinara Svetog Carstva) citiraju, pored lapidarnih znakova (potpisi na kamenu maj- stora zidara koji predstavljaju jednu geo- metriju koja pripada regulatorskim nacrti- ma, ali koja je zasnovana na kvadratu i na trouglu, a ne na petougaojniku) i sred- stva za prepoznavanje, lozinke, gestove, i takođe profesionalne tajne (hajmblihkajten, od kojih je bila najvažnija grunt ili umet- nost nacрта) koje su majstori arhitekti pre- nosili jedni drugima od jedne generacije na drugu, kao njihova braća u Francuskoj i u Engleskoj. U Regius Mss.¹ ili *Zidarskoj poemi* iz Britanskog muzeja, koja potiče od kraja XIV veka, nalazi se sledeći odlo- mak o tajni Učitelja koje treba da se verno pridržavaju učenici i kompanjoni:

»Tajne Učiteljeve komore neće biti pove- rene nijednom čoveku, ni ono što si ti oba-

vljao u loži; ne reci nikome ma šta čuo ili video, bilo gde da ideš».

U rukopisu *Sooke*, koji se takođe nalazi u Britanskom muzeju, koji je kopija iz 1430—40. jednog teksta sa kraja XIV veka, Pitagora je citiran kao pronalazač jedne od kolona na kojima je bio graviran princip umetnosti konstruisanja (drugu kolonu je bio pronašao Hermes):

»Zidar će čuvati tajnu svojih kompanjo- na bilo da se radi o loži ili privatnoj kući i o svakom mestu gde se nalaze zidari. On neće izdati zidarsku umetnost».

U jednom drugom rukopisu, nešto kasni- jem (Mss. №2 Velike Lože iz Londona):

»Vi ćete držati u tajnosti najtamnije i najkompleksnije tačke vaše nauke, ne otkri- vajući ih nikome da ih nauči ili da se njima služi».

Ista stvar se nalazi u rukopisu Vilijama Vatona, svitku od pergamenta dugom dva- naest stopa koji datira iz poslednje trećine XV veka. Prilog rukopisa Harlejan br. 2.024 od oko 1650. precizira:

»Više reči i znakova jednog slobodnog Zi- dara biće vam otkriveno i vi ćete biti za njih odgovorni pred Bogom i pred velikim i strašnim Sudnjim danom da čuvate tajne i da ih nikome ne otkrivete».

Bratstvo sa Sicilije nije imalo više zahte- va. Među simbolima nasledenim od tradici- je antičkih Collegia nalazi se neuništen pentagram u obliku »Blistave Zvezde«, sa slo- vom T u centru, koje predstavlja jevrejski *jod* i *dekadu*; sam ritual potiče u isti mah iz pitagorejskog rituala i iz rituala Eleuzijskih Misterija, sa još starijim egipatskim ostacima. Ti afiniteti i evidentni kontakti između Učitelja Grčkog Dela i pitagorejskog bratstva objašnjavali su se činjenicom da su matematički skup teorija proporcije, si- metrija i eunitmija, koje su upotrebljavali arhitekti velike grčke epohe, bile direktno pozajmljene od matematičkih disciplina Bratstva, što je lako videti kod Vitruvija². Njihov direktni odjek se nalazi u jednoj re- čenici Brambuse od Novare (u XIII veku), kojom on podvlači kako *Pozlaćena Sekcija* logički vezuje (rationabiliter) pet solidnih platoničara iracionalnom simfonijom (irra- tionali symphonia), to jest jednom propor- cijom ili nizom iracionalnih proporcija.

Detaljno sam ispitivao mehanizam tih prenošenja kroz vekove u mnogim delima, naročito u *Zlatnom broju*, koje sam već spomenuo i neću se ovde zadržavati na toj temi, sem što ću navesti analizu regulaci- onih gotskih nacрта nemačkog arhitekta Me- sela, koji ih je sveo na nekoliko osnovnih dijagrama zasnovanih na pentagonu i na pravilnom dekadonu, to jest automatski na *Pozlaćenu Sekciju*. Za grčku arhitekturu, upotreba dinamičnih Hambidžovih pravouga- onika, koja, izgleda, da je bila normalna, a među tim pravougaonicima to su bili »zlat- ni pravougaonici« i pravougaonici $\sqrt{5}$ i $\frac{\sqrt{5}}{2}$

ovaj poslednji je srodan proporcijama ljud- skog tela) koje izgleda pružaju većina nac- rta. Kružni dijagrami tipa »Mesel« se, na- protiv, javljaju u kompozicijama mnogih slika iz Renesanse (Rafael); u naše vreme se sa njima služio pokojni Žan Tuiforka (Dekartova statua u Hagu, itd).

Ono što bi se moglo nazvati manastir- skim pitagorizmom ili benediktinim neopla- tonizmom javlja se takođe u srednjem ve- ku, kao što se može videti u traktatu *De mundi universitate sine Megacosmos et Mi- crocosmos* od Bernarda Silvestra; benediktin- ska mona Hildegarda de Bingen (1098-1179.), opatica iz Rupercberga, opisuje nam u svom delu *Scivias* kosmogonske vizije u ko- jima »Nois« (duša sveta), ili spiritualni ma- krokosmos, višestruko prodire, dominira i dovodi u harmoniju haotično čudovište (Hule, prvobitna materija). Na jednoj od njenih ilustracija čovek je prikazan nag u centru jedne planetarne Vasione za koju ga vezuju zruci koji formiraju zvezdani poli- gon. Njena savremenička, alzaška opatica Herad de Lanberg, u jednom svom mini- jaturnom delu, *Hortus Deliciarum*, prikazu- je nam takođe jednog nagog čoveka, nazva- nog »microcosmos«, povezanog zracima za

¹ H. Nickstadt: *De digressionibus quibus in Variis usus est C.*, Diss. Marburg 1921.

² Usp. *Poetae* I 501, 291; *Poetae* III 643, 954.; *Poetae* IV 298, 22 (paranthesis); *Poetae* IV 798, 303. Ta digresiona tehnika može se lijepo pratiti u Rahe- winovu *Theophilus*. Jedan umetak o pojmu *livor* pružaju stihovi 93—110. Ovamo vjerovatno pripada i »dugi umetak« (W. Meyer, st. 107, bilj.). Uz stih 203: *eius* nije zmiija (W. Meyer), nego davno (doslovno prema Ev. Iv. 8, 44). Brojne digresije u Fulcovu spjevu o knjižarskim vojnama (kod Duchesnea npr. 4, 896, b i na početku 3. knjige). — *Ecstasis* (*ectasis*?) namjesto *excesus* upotrebljava Fridegod (Raine I 159).

³ Usp. poglavlje *Die mythische Zhal und das System der heiligen Zhal* u djelu Ernsta Cassirera: *Philosophie der symbolischen Formen II*, 1925, st. 174 i d.

⁴ V. H. Hopper, *Medieval Number Symbolism* (New York, Columbia Univ. Press 1938 nije mi bio pristupačan.

⁵ O njima se govori u Izidorovom spisu *De nit- meris* (PL 83, 179 i d.) djelimično u vezi s Marcija- nom Kapelom §§ 731 i d.

⁶ Opširno govori Rodulfus Glaber *De divina quaternitate* na početku svoga historijskog djela (*Prou* str. 2 i d.) — Usp. uz to i S. Glet u *Revue de moyen âge latin* 5, 1949, str. 238.

⁷ Pribrojimo li tome i kamenje, dobivamo šest stupnjeva bitka; tako u *Fecunda ratis* (Voigt str. 231, s dokazima iz Augustina i Grgura).

⁸ Razlikuje se sedam stupnjeva posvećenja (*Poe- tae* IV 282, 132 i d.). O broju sedam usp. i Adhel- movo pismo Aniciju.

(Iz knjige: EUROPAISCHE LITERATUR UND LATE- NISCHES MITTELALTER)